

آسمان هر کجا

آیا همین رنگ است؟

■ درباره سفرنامه حج جلال آل احمد

«خسی در میقات» یکی از معروف ترین سفرنامه های معاصر حج است که جلال آل احمد در ۴۱ سالگی طی سفر حج در سال ۴۳ نوشته است. شاید اولین ویژگی این کتاب که به ذهن می رسد، موقعیت ویژه ای است که نویسنده در آن پایه چنین سفری گذاشته و به همین دلیل این سفر می تواند فصلی تازه از حیات نویسنده محسوب شود.

سفرنامه حج برای آل احمد است و در زمینه کارهای او، چه از نظر سبک و چه از نظر درونمایه، جای نمایانی دارد. این کتاب فقط دربردارنده دیدنی های عادی زائر خانه خدا نیست، مسائل دیگری نیز در آن جلوه گر می شود و طرح همین مسائل است که خسی در میقات را از سفرنامه های دیگر ممتاز می کند.

آل احمد در جایی از بی توجهی نویسندگان معاصر به شیوه نگارش و نرسیدن به اوج های سخن، انتقاد کرده و گفته است: «ادبیات معاصر پارسی به سبک بی توجه است؛ به اصالت در کلام، به پاکی تعبیر، به جزالت زبانی که به کار می برد، به ایجاز و به طور کلی به فصاحت و بلاغت. و این قضیه گاهی کار را به قلم انداز نوشتن کشیده است.

اغلب شعرا مثل هم شعر می گویند و اغلب نویسندگان مثل هم می نویسند. خیلی به ندرت می شود از شعر یا نثری دریافت که امضای چه کسی باید پایش باشد.» بی قراری، خشم آگینی، پاکیزگی سخن در نثر آل احمد می درخشد. او گاهی از پایگاه پیشرو اجتماعی قلم می زند و گاه به اشاره و زمانی به صراحت مسئولیت نویسنده و شاعر را در برابر رویدادهای اجتماعی گوشزد می کند و خود در دایره این مسئولیت خطیر گام برمی دارد.

سفرنامه حج این یان نویسنده از این روطرفه است که او بتواند با دید تازه اشیا و رویدادها را ببیند و بشناساند، و چشم اندازهای شگرفی از سفر خود در برابر چشم خوانندگان بگسترده، به طوری که خوانندگان در سفر دورنی و بیرونی نویسنده با او همراه شوند و از کشف ها و تجربه های او بهره گیرند.

خسی در میقات از این ویژگی ها برخوردار است و اگر از این چشم انداز نگریسته شود، اثری موفق است و آل احمد با دیدگان انسانی جست و جوگر کوشیده آنچه در سفر ۲۳ روزه خود به مکه و مدینه و رویدادهای مهم دیده است، با زبانی تازه و زنده و وصفی غالباً رسا و شیوا بیان می کند و در حاشیه این وصف ها و تصویرها مسائلی را مطرح کند که شایسته دقت بسیار است. آل احمد در این کتاب بار دیگر نشان می دهد نویسنده نمی تواند و نباید در اتاق خود بنشیند و درباره طبیعت یا انسان قلم بزند؛ بلکه باید برای یافتن موضوع های تازه و زمینه های بکر چنان کاشفی جست و جوگر به این سو و آن سو برود، رنگ همه گل ها را بنگرد و جهان را در نموده های زشت و زیبا و شگفت انگیز آن نظاره گر شود و «ببیند آسمان هر کجا آیا همین رنگ است؟»

نگاهی گذرا به چند سفرنامه خواندنی از حج

حج با طعم جهاد

زینب گل محمدی

نویسنده
و خبرنگار

امروز اول ذیحجه است و بهترین فرصت برای انتخاب یکی از سفرنامه های حج و همراه شدن با حجاج بیتا... الحرام در سرزمین وحی. در گذر تاریخ، همواره نویسندگان و محققان سعی داشته اند پس از بازگشت از سفر معنوی حج، حس و حال خود را با دیگران در قالب متن هایی ادبی به اشتراک بگذارند. این کار البته در بیشتر موارد از طریق سفرنامه ها انجام می شد؛ زیرا شرایط سفر در روزگاران پیشین، سخت بود و همه علاقه داشتند پیش از سفر به مکه مکرمه، از ریزه کاری ها و نکات مهم این سفر با اطلاع شوند.

حالا هم که به وسیله تصاویر زنده و مستقیم، بیشتر زوایای این سفر رمزآلود برای همه روشن شده اما باز هم نویسندگان علاقه دارند زوایای پنهان را از این طریق به دیگران منتقل کنند. در این مطلب کوتاه چند سفرنامه خواندنی از حج پیش رویتان قرار می گیرد که نویسندگان شان با فضای جبهه و جنگ، نسبتی داشته اند و این را می شود در کتاب های آنها ردیابی کرد.

■ سفر غریب / مجتبی رحمان دوست

«سفر غریب» یک سفرنامه عجیب است که ابتدا به قصد سفر حج آغاز می شود اما کم کم تغییر می کند و مسیر دیگری به خود می گیرد. این کتاب را انتشارات سوره مهر برای علاقه مندان منتشر کرده است. نویسنده در ابتدای کتاب توضیح می دهد او را خرابستان ۶۱، حدود سه سال و نیم از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و دو سال از جنگ تحمیلی عراق و ابرقدرت ها علیه جمهوری اسلامی ایران گذشته بود که سفرشان به عنوان سفر حج شروع شد، اما سر از اردن و سوریه و ترکیه هم درآورد و ۸۰ روز طول کشید. وقتی به ایران برمی گشتند موهای سرشان به حالت عادی برگشته بود و شباهتی به حاجی ها نداشت. در فرودگاه مهرآباد تهران هم کسی ازشان قبول نمی کرد از سفر حج برمی گردند. نویسنده به عنوان سرناسر ۲۲ کاروان حج به این سفر عزیمت کرده بود. در این سفر چند بار به مدینه و چند بار به مکه رفتند، به قلعه خیبر، به تبوک، به ریزه (مزار ابودر)، به اردن، به تعدادی از شهرهای سوریه، ترکیه، به محل به آتش افکندن حضرت ابراهیم و به خیلی جاهای نرفته، رفته بودند و وقتی به مرز ایران رسیدند، مانع ورودشان به ایران شده بودند، خودروهایشان را به ایران فرستاده بودند و مجدداً سفر جدیدی را در ترکیه آغاز کرده بودند. نویسنده پس از ۲۳ سال خاطراتش را منتشر کرده است.

■ پرستودر قاف / علیرضا قزوه

«پرستودر قاف» به گفته نویسنده آن علیرضا قزوه، بسیار از کتاب های خسی در میقات و حج دکتر شریعتی تاثیر پذیرفته است. این کتاب که سال ۷۲ نگاشته شده است، از حال و هوای روزهای جنگ بی بهره نیست؛ برای مثال نویسنده از مسجد شجره با جمله «مسجد شجره بوی شب عملیات می داد» یاد می کند. وجه تسمیه عنوان کتاب پرستودر قاف این است که «پرستو» نام پرندۀ ای است که به سفرهای طولانی مشهور است و «قاف» هم عالم قرب خداوند و نیز تلفظ نام پنجاهمین سوره قرآن است. طبع شاعرانه نویسنده در کنار اطلاعات تاریخی که در مورد مکان های مذهبی متفاوت بیان می کند، ویژگی

حالا هم که

به وسیله تصاویر

زنده و مستقیم،

بیشتر زوایای

این سفر رمزآلود

برای همه روشن

شده اما باز هم

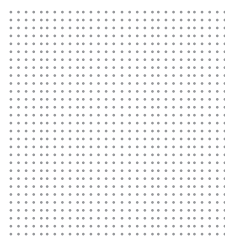
نویسندگان

علاقه دارند زوایای

پنهان را از این

طریق به دیگران

منتقل کنند

خاصی به این اثر بخشیده است.

در بخشی از کتاب که در ادامه آورده می شود، می توان لحن ادبی نویسنده را به خوبی مشاهده کرد: «بوی مدینه می آید. این را از نم نم باران فهمیدم. دل ها بی تابند و چشم ها گریان. سمت چپ مان مسجد شجره است. کم کم شهری سپیدپوش به استقبال مان می آید و من چقدر دوست دارم بقیع را ببینم و چقدر دلم می خواهد مدینه را بغل کنم و سرش را بگذارم روی شانه هایم.»

■ یار کجاست؟ / رحیم مخدومی

کتاب «یار کجاست؟» سفرنامه حج به قلم رحیم مخدومی است که اولین بار سال ۷۲ به چاپ رسیده است. زبان قوی، تصاویر زیبا و نکته های ظریف و طنزگونه این کتاب را پس از گذشت سال ها از انتشار آن همچنان در بین سفرنامه های خواندنی حج قرار داده است. عنوان این اثر برگرفته از این بیت معروف است: کعبه یک سنگ نشان است که ره گم نشود / حاجی! احرام دگر بند، بین یار کجاست؟ همچنین حضرت آیتا... خامنه ای پس از مطالعه این کتاب، در تقریظی بر آن نوشتند: «بار دیگر موسم حج شد و وقت انس و معاشقه من با سفرنامه های حج. دود کبابی به ضرورت، با مصداقی از «وصف العیش، نصف العیش»؛ و «ماشاء... کان». اما بی شک این یکی از بهترین سفرنامه های حج است که من خوانده ام. اگر نگویم بهترین؛ لطیف، پرنکته، ژرف نگر، باروح، موعظه آمیز، گویا و همراه با هنرمندی های ادیبانه؛ از قبیل زیبایی قلم، همراهی طنز، اشتغال بر تصویر، آمیختگی به خیال؛ و... خلاصه این که، نوشته زیبا و شیرینی است.»

■ غوغای غبار / گلعلی بابایی

کتاب «غوغای غبار» یادداشت های سفر حج اثر گلعلی بابایی است که انتشارات سوره مهر آن را منتشر کرده است.

نگارنده در کتاب حاضر، خاطرات سفر حج خود را در قالب سفرنامه به رشته تحریر درآورده است. در پایان کتاب نیز آلبومی از تصاویر دوران هشت سال دفاع مقدس و حضور نگارنده در جبهه های حق علیه باطل به همراه همزمانش و سفر ایشان به حج تمتع ضمیمه شده است. در گوشه هایی از این سفرنامه می خوانید: «... در شبه جزیره عربستان و در جای جای مکه و مدینه، هرجایی که قدم می گذاشتم، سیمای نورانی شهیدان مثل توالی مکرر آذرخش در دل شبی ظلمانی به سینه سیاه آسمان ذهنم خطور می کرد. در این میان آن که بیشتر از همه با دلم بازی می کرد و همه جا همراه بود؛ شهید محمود پیرداغی بود؛ او که بهار ۶۵ در شبه جزیره فاو به آسمان پرکشید و قلب مرا هم با خود برد.»

